

Inge Lorange Backer

**INNFØRING I
NATURRESSURS-
OG MILJØRETT**

5. utgave

GYLDENDAL
JURIDISK

Inge Lorange Backer

Innføring i naturressurs- og miljørett

© Gyldendal Norsk Forlag AS 2012

1. utgave 1990

2. utgave 1995

3. utgave 1999

4. utgave 2002

5. utgave 2012

ISBN: 978-82-05-50518-6

Omslagsdesign: Gyldendal Akademisk

Sats: Laboremus Oslo AS

Alle henvendelser om denne boken kan rettes til:

Gyldendal Akademisk

Postboks 6730 St. Olavs plass

0130 Oslo

www.gyldendal.no/akademisk

akademisk@gyldendal.no

Det må ikke kopieres fra denne bok i strid med åndsverksloven eller avtaler om kopiering inngått med KOPINOR, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk. Kopiering i strid med lov eller avtale kan føre til erstatningskrav og inndragning, og kan straffes med bøter eller fengsel.

Forord

Femte utgave av «Innføring i naturressurs- og miljørett» innebærer en totalrevisjon og tar sikte på å være å jour per 1. oktober 2011. Flere kapitler er skrevet om som følge av ny lovgivning siden fjerde utgave kom i 2002. Tre nye kapitler – om skog og skogbruk, om vann og vassdrag, og om kulturminner – er kommet til. Hoveddopplegget og grunnsynet i boken er likevel som i tidligere utgaver.

Som før er et hovedformål med boken at den skal tjene som grunnlag for masterstudiet i rettsvitenskap. Jeg håper at den også vil være til nytte for studenter på andre fagområder og for dem som får befatning med miljøspørsmål i yrkeslivet, enten det er som jurister eller med annen faglig bakgrunn.

Innretningen mot jusstudiet er først og fremst knyttet opp mot forvalningsretten, og drøftingene av gjeldende rett i bokens annen del knytter seg særlig til spørsmål om arealbruk. En følge av det er at reglene om miljøspørsmål som produktkontroll, forbruksmønster, samferdsel og annen energiproduksjon enn vannkraft ikke blir nærmere behandlet, og det samme gjelder for privatrettslige og strafferettslige regler.

Første del av boken anlegger et videre perspektiv om både rettslige virkemidler og aktuelle miljøspørsmål. Miljøretten er en møteplass for en rekke forskjellige fag (også innenfor jusen), og en forståelse for hva de forskjellige fagene kan bidra med, styrker innsikten i miljøretten. Forskjellige aktører gjør seg gjeldende – myndigheter, miljøinteresserte, grunneiere, næringsutøvere; regelgivere, dommere, rettshjelpere og forskere. Boken skal ha noe å

gi til alle. Noen har mest bruk for innsikt i gjeldende rett, for andre er det rettsutviklingen som middel til å skape et bærekraftig samfunn som står sentralt. Det er derfor grunn til å understreke at miljøretten gir rom for meget ulike spørsmålsstillinger og perspektiver.

Naturressurs- og miljøretten spenner altså opp et bredere lerret enn jusstudentene er vant med fra de fleste andre fagene. Spørsmål om gjeldende rett – som er den dominerende problemstilling i bokens annen del – er bare én side. Det er viktig å se at en rekke andre innfallsvinkler står sentralt i faget, og den oversikt som gis i kap. II 2 over forskjellige problemyper, er derfor grunnleggende for forståelsen av faget. En del avsnitt i boken er satt i kompress, og jeg har lagt opp til at dette er stoff som går lenger enn eksamenskravene.

At boken retter seg til flere grupper enn jusstudentene, har hatt sitt å si for de henvisningene som gis i fotnoter. Fotnotene kan ha forskjellige funksjoner: belegg for utsagn i teksten, opplysning om andre oppfatninger enn den som jeg hevder, mindre vesentlige forbehold eller utdypinger av teksten, forslag til videre lesning, og orientering om hvor et spørsmål ellers er behandlet i juridisk studielitteratur. Av hensyn til praktikere har jeg tatt med flere henvisninger til stortingsdokumenter enn studenter flest har bruk for.

Jeg vil være takknemlig for kommentarer og synspunkter som kan komme en senere utgave til gode. De kan sendes meg via forlaget, eller direkte til epostadressen inge.lorange.backer@jus.uio.no.

Jeg takker universitetsbibliotekar Bård S. Tuseth for hjelp med litteratur, og forlaget for bistand med registrene.

Nakken, Isfjorden, medio oktober 2011.

Inge Lorange Backer

Innhold

Første del

<i>I fugleperspektiv</i>	15
--------------------------------	----

Kapittel I

Naturressurser og miljøproblemer	17
--	----

1 <i>Naturressursene</i>	17
2 <i>Miljøverdier og miljøproblemer</i>	19
2.1 Miljøverdier og andre verdier	19
2.2 Globale, regionale og lokale miljøproblemer	20
2.3 Miljøproblemer før og nå	21
2.4 Årsakene til miljøproblemer	23
2.5 Virkningene av miljøproblemer	23
3 <i>Bokens opplegg</i>	25
4 <i>Miljørettslig litteratur</i>	26

Kapittel II

Emne og metode	29
----------------------	----

1 <i>Hva er miljørett?</i>	29
1.1 Hvilke regler hører med i miljøretten?	29
1.2 Verdier og funksjoner i miljøretten	31
2 <i>Problemyper i miljøretten</i>	33
3 <i>Miljørett og miljøetikk</i>	36
4 <i>Gjeldende miljørett: rettskildespørsmål</i>	38
4.1 Den faktiske rettskildesituasjon	38
4.2 Enhetlig rettslig argumentasjon i miljøsaker og andre saker?	39
4.3 Formålsbestemmelser og formålsorientert tolking.	39
4.4 Lovforarbeider og stortingsdokumenter for øvrig	40

4.5 Reelle hensyn	43
4.6 Folkerett og norsk miljørett	43
4.7 EU og EØS-retten	48
4.8 Miljøvern og menneskeretter	50
 <i>Kapittel III</i>	
Miljørettslige prinsipper	52
1 <i>Hva kan regnes som et «rettslig prinsipp»?</i>	52
2 <i>Utvalget av miljørettslige prinsipper</i>	54
3 <i>Bærekraftig utvikling</i>	55
4 <i>Grunnloven § 110 b</i>	58
4.1 Oversikt	58
4.2 Retten til en viss miljøkvalitet	59
5 <i>Grunneierens forvalteransvar</i>	62
6 <i>Prinsipper om fredning, bevaring og bærekraftig bruk</i>	63
7 <i>Solidaritet over grenser og generasjoner</i>	64
8 <i>Integrering av miljøhensyn i beslutningsprosesser</i>	65
9 <i>Forebyggende tiltak og føre var-prinsippet</i>	67
10 <i>Økosystemtilnærming og samlet belastning</i>	71
11 <i>Prinsipper for å unngå unødig miljøforringelse fra ellers samfunnsnyttig virksomhet</i>	72
11.1 Innledning	72
11.2 Best mulig lokalisering	73
11.3 Best anvendbar teknologi	73
11.4 Rehabilitering og restaurering etter naturinngrep	74
12 <i>Kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaveren</i>	75
13 <i>Retten til miljøinformasjon</i>	77
14 <i>Borgermedvirkning og høring</i>	78
 <i>Kapittel IV</i>	
Virkemidler i naturressurs- og miljøretten	81
1 <i>Innledning</i>	81
2 <i>Hva skal være gjenstand for regulering?</i>	82
3 <i>Rettigheter til miljøet</i>	83
4 <i>Pliktregler</i>	84
4.1 Generelt	84
4.2 Forbud mot miljøskadelig virksomhet	86
4.3 Aktsomhets- og hensynsregler	87
4.4 Miljøkvalitetsnormer	88

5	<i>Planlegging</i>	90
6	<i>Individuelle pliktregler gjennom løyve- og påleggsordninger</i>	91
6.1	Løyveordninger	91
6.2	Påleggsordninger	97
7	<i>Stimulanseregler</i>	98
7.1	Innledning	98
7.2	Tilskudd og andre positive økonomiske stimulanser	98
7.3	Miljøavgifter	99
7.4	Omsettelige rettigheter	101
7.5	Andre stimulanser	101
8	<i>Avtaler – kontraktstyring</i>	102
9	<i>Eierrådighet og eiendomsstruktur</i>	105
9.1	Eiendomsrettens innhold	105
9.2	Eieren og eiendomsstrukturen	106
10	<i>Informative virkemidler</i>	108
10.1	Generelt	108
10.2	Regler om informasjon	110
11	<i>Saksbehandlingsregler i forvaltingssaker</i>	112
12	<i>Erstatningsreglene og deres funksjon</i>	112
13	<i>Håndhevningsregler</i>	116
14	<i>Organisatoriske spørsmål. Miljøvernforvaltingens oppbygging</i>	116
14.1	Betydningen av organisatoriske forhold	116
14.2	Desentralisering, integrering og overordnet administrativt ansvar	117
14.3	Oversikt over myndighetsfordelingen i miljøsaker	118
15	<i>Valg av virkemidler</i>	120

Kapittel V

	<i>Overordnede begrensninger</i>	123
1	<i>Innledning</i>	123
2	<i>Grunnloven § 97</i>	124
2.1	Innledning	124
2.2	Er § 97 til hinder for pålegg til eksisterende virksomhet?	126
2.3	Opprensning i gamle synder	128
3	<i>Grunnloven § 105</i>	130
4	<i>Internasjonale konvensjoner</i>	134
4.1	Innledning	134
4.2	Menneskerettskonvensjonene – særlig EMK	135

4.3 EØS-avtalen	137
4.4 Andre internasjonale konvensjoner	138
5 <i>Legalitetsprinsippet</i>	139
 <i>Kapittel VI</i>	
Forvaltningsrett og miljørett	141
1 <i>Innledning</i>	141
2 <i>Partsstilling og klagerett</i>	141
3 <i>Rettssikkerhet for miljøet</i>	143
4 <i>Konsekvensutredninger</i>	144
4.1 Hva er konsekvensutredninger og formålet med dem?	144
4.2 Konsekvensutredninger etter plan- og bygningsloven	147
5 <i>Innsyn etter miljøinformasjonsloven</i>	150
6 <i>Forvaltningsskjønnet</i>	154
7 <i>Tilsyn, håndheving og sanksjoner</i>	157
7.1 Innledning	157
7.2 Tilsyn	158
7.3 Håndheving	159
7.4 Sanksjoner	161
 <i>Annen del</i>	
<i>Rettstilstanden langs bakken</i>	163
 <i>Kapittel VII</i>	
Lovstruktur og miljøspørsmål	165
1 <i>Lovstrukturen i naturressurs- og miljøretten</i>	165
2 <i>Oppbygningen av bokens annen del</i>	168
 <i>Kapittel VIII</i>	
Arealplanlegging etter plan- og bygningsloven	170
1 <i>Innledning</i>	170
1.1 Plan- og bygningslovens hovedelementer	170
1.2 Lovens formål	171
1.3 Lovens virkeområde	172
2 <i>Oversikt over forskjellige plantyper</i>	173
2.1 Planer og planlegging	173
2.2 Plantypene etter plan- og bygningsloven	174
2.3 Sektorplaner utenom plan- og bygningsloven	175

3	<i>Planlegging på nasjonalt og regionalt nivå</i>	177
3.1	Innledning	177
3.2	Statlige planretningslinjer	178
3.3	Statlige planbestemmelser	180
3.4	Planlegging på regionalt nivå (fylkesnivå)	181
4	<i>Kommuneplan og reguleringsplan</i>	181
4.1	Innledning	181
4.2	Planens omfang	182
4.3	Hvilket innhold har planen?	182
4.4	Planplikt og plankrav	187
4.5	Saksbehandling: Planprosessen	188
4.6	Rettsvirkninger av planen: Rådighetsinnskrenkninger	195
4.7	Andre rettsvirkninger	200
4.8	Avsluttende merknader om planhierarkiet	203
5	<i>Strandvernet</i>	204

Kapittel IX

Byggesaksbehandling	207	
1	<i>Byggetillatelse</i>	207
2	<i>Når kreves byggetillatelse?</i>	210
3	<i>Noen av bygningslovgivningens krav til byggverk mv.</i>	212
4	<i>Dispensasjon etter pbl. kap. 19</i>	215
4.1	Generelt	215
4.2	Forholdet mellom dispensasjon og planendring	218

Kapittel X

Naturvern, landskap og biologisk mangfold	221	
1	<i>Innledning</i>	221
1.1	Naturmangfoldet	221
1.2	Hvorfor ta vare på naturen?	223
2	<i>Naturmangfoldloven – utgangspunkter</i>	225
3	<i>Alminnelige prinsipper for bærekraftig bruk – nml. kap. II.</i>	227
3.1	Forvaltningsmål for naturmangfoldet	227
3.2	Aktsomhetsplikten etter nml. § 6	229
3.3	De miljørettslige prinsippene i nml. §§ 7 til 12	230
4	<i>Artsforvaltning</i>	234
4.1	Oversikt	234
4.2	Dyr	235

4.3 Planter og sopp	237
4.4 Prioriterte arter	237
4.5 Andre artsforvaltningstiltak	239
4.6 Fremmede organismer	239
5 <i>Områdevern</i>	241
5.1 Oversikt	241
5.2 Vernekategoriene	242
5.3 Områdevern i praksis	245
5.4 Saksbehandlingen ved områdevern etter naturmangfoldloven ..	246
5.5 Rettsvirkningene av områdevern	248
6 <i>Utvalete naturtyper</i>	252
7 <i>Erstatning til grunneiere og rettighetshavere</i>	253

Kapittel XI

<i>Jordvern</i>	256
1 <i>Hvorfor jordvern?</i>	256
2 <i>Nydyrkning</i>	258
3 <i>Opprettholding av jordbruksdriften</i>	259
4 <i>Regler til å hindre nedbygging og annen avgang av dyrkingsjord</i>	261
4.1 Oversikt	261
4.2 Driveplikten – jordl. § 8	262
4.3 Omdisponeringsforbudet i jordl. § 9	263
4.4 Delingsforbudet i jordl. § 12	265
4.5 Jordlova § 2: Det alminnelige virkeområdet for §§ 9 og 12 ..	267
4.6 Arealplanlegging til å ivareta jordvernensyn	268

Kapittel XII

<i>Skog og skogbruk</i>	270
1 <i>Innledning</i>	270
2 <i>Oversikt over skogbrukslova</i>	271
3 <i>Skogbruksplanlegging</i>	273
4 <i>Skogbrukstiltak – fra forynging til avvirkning</i>	274
4.1 Generelle krav til miljøhensyn. Levende Skog-standarden	274
4.2 Avvirkning	275
4.3 Forynging, skogreising og skogskjøtsel	276
4.4 Skogsveibygging	279
5 <i>Økonomiske virkemidler</i>	280
6 <i>Skog med særlige funksjoner</i>	281

6.1 Vernskog	281
6.2 Skogområder av særlig miljøverdi.....	281
6.3 Markaloven	282
<i>Kapittel XIII</i>	
Vann og vassdrag.....	285
1 <i>Vassdragene – natur og bruk.</i>	285
2 <i>Oversikt over regelverket.</i>	286
3 <i>Vannressurslovens virkefelt og regler om det hydrologiske kretsløp.</i>	287
4 <i>Miljøkvalitetsnormer for vassdrag. Vannforskriften</i>	290
4.1 Vannressursloven § 9	290
4.2 Vannforskriften	290
5 <i>Konsesjonssystemet etter vassdragslovgivningen</i>	294
5.1 Hvilke tiltak er konsesjonspliktige?.....	294
5.2 Samlet planlegging – Samlet plan for vassdrag	295
5.3 Saksbehandlingen.....	296
5.4 Konsesjonsvedtaket	297
5.5 Omgjøring	299
6 <i>Særskilte regimer til beskyttelse av vassdrag.</i>	300
6.1 Vernete vassdrag.....	301
6.2 Nasjonale laksefjorder og laksevassdrag.....	301
6.3 Register over beskyttede områder	302
7 <i>Grunnvann.</i>	302
<i>Kapittel XIV</i>	
Forurensning	304
1 <i>Forurensningsproblemer i dagens Norge.</i>	304
2 <i>Strategier og prinsipper for å bekjempe forurensning.</i>	306
2.1 Internasjonal regulering	306
2.2 Prinsipper for å bekjempe forurensning	307
3 <i>Regelverket om forurensninger.</i>	309
4 <i>Forurensningslovens virkeområde</i>	312
4.1 Innledning	312
4.2 Hva er forurensning? Forurensningsloven § 6	312
4.3 Gjelder forurensningsloven for alle forurensningskilder?.....	316
4.4 Hvilke resipienter gjelder loven for?	317
4.5 Lovens stedlige virkeområde. Grenseoverskridende forurensning.....	318
5 <i>Hovedregelen i forurensningsloven § 7.</i>	318

6	<i>Forskrifter om forurensning</i>	320
7	<i>Konsekjonsplikt: Forhåndskontroll med utslipp</i>	321
7.1	Hvilke tiltak er underkastet forhåndskontroll?	321
7.2	Saksbehandlingen	323
7.3	Forvaltningsskjønnet	325
7.4	Konsekjonsvilkår	328
7.5	Omgjøring av konsekjoner	330
8	<i>Unntak fra konsekjonsplikten</i>	333
9	<i>Klimautslipp</i>	335
9.1	Klimaproblemet – internasjonalt og nasjonalt	335
9.2	Klimakovtelen	337
9.3	CO ₂ -avgiftene	339
10	<i>Innrådt forurensning</i>	339
10.1	Innledning	339
10.2	Ulovlig forurensning	340
10.3	Lovlig forurensning	341
10.4	Innrådt forurensning og nye tiltak	342
<i>Kapittel XV</i>		
	<i>Kulturminner</i>	343
1	<i>Kulturminner og deres betydning</i>	343
2	<i>Legalfredete kulturminner</i>	345
2.1	Hvilke kulturminner er fredet i kraft av loven?	345
2.2	Hva innebærer automatisk fredning?	346
2.3	Tillatelse til inngrep. Undersøkelsesplikt	348
3	<i>Fredning av kulturminner ved enkeltvedtak</i>	350
4	<i>Andre lovgrunnlag</i>	351
	<i>Forkortelser</i>	353
	<i>Litteratur</i>	356
	<i>Register over lover, forskrifter og konvensjoner</i>	364
	<i>Register over dommer og ombudsmannsuttalelser</i>	390
	<i>Sakregister</i>	393

Første del

I fugleperspektiv

Kapittel I

Naturressurser og miljøproblemer

1 Naturressursene

Naturressursene er grunnlaget for livet på jorden. Vi er avhengige av luft og vann, og av jord for biologisk produksjon.

Naturressursene kan inndeles i lagerressurser og fornybare ressurser. *Lagerressurser* er slike naturressurser som bare finnes i begrenset mengde (uansett om den er stor eller liten), og hvor det ikke skjer noen nydanning etter uttak. Petroleum, mineralske råstoffer og metaller er eksempler på lagerressurser. Sand og grus er som utgangspunkt det samme, men kan i noen tilfeller ha trekk av en fornybar ressurs ved at nye mengder stadig blir ført med og avsatt av elvevannet eller skylt opp av havet.

Fornybare ressurser er slike naturressurser som det skjer en nydanning av i naturen. Dyr og planter, solstråling og vind er eksempler på fornybare ressurser. Evnen til nydanning er imidlertid avhengig av at betingelsene for det er til stede. Planter og dyr stiller bestemte krav til levekårene, og enkelte arter er meget spesifikke i sine krav til livsmiljøet (f.eks. planter som bare vokser på kalkrik grunn eller i symbiose med en annen art). Er en art først utryddet på jorden, kan den ikke bringes tilbake igjen. Også fornybare ressurser som vind- og vannkraft og solstråling, som ikke blir påvirket av menneskenes bruk av dem, kan bli påvirket av menneskelig aktivitet på annen måte, nemlig gjennom klimaforstyrrelser.

En forsvarlig ressursdisponering reiser spørsmål som dels er felles for alle ressurser, dels varierer det etter hva slags ressurser det gjelder. For lagerressurser er det et hovedspørsmål å sikre kunnskap om og tilgang til ressursene. Uttak bør skje på en slik måte at ressursene varer lengst mulig, hvis man ikke

har substitusjonsmuligheter når ressursen er uttømt. Når det gjelder biologiske, fornybare ressurser, er et hovedspørsmål hvordan man kan vedlikeholde og fremme grunnlaget for biologisk produksjon. For å vite hva som er et forsvarlig uttak av en fornybar ressurs, er det nødvendig med kunnskap om bestandens størrelse og fornyelsestakt. Hvor vanskelig det kan være, gir utviklingen i fiskeriene et vitnesbyrd om.

Uttak og forbruk av en naturressurs kan også påvirke andre naturressurser, f.eks. når avrenning fra en gruve forurensrer dyrkingsjord nedenfor, når uttak av grus i et delta ødelegger fuglenes livsmiljø der, eller når et reguliringsmagasin til vannkraftproduksjon demmer ned store arealer dyrkbar jord. Er det tale om knappe ressurser, eller at utnyttingen av én ressurs samtidig gjør skade på andre, kan det reises spørsmål om å begrense uttaket til å gjelde til bestemte slags bruk. Rasjonering av energi kan tenkes som eksempel på dette. Men i dag er husholdering med knappe ressurser ofte overlatt til markedet via prismekanismen. I stedet for uttak av begrensete forekomster kan det også være aktuelt med gjenvinning og ombruk, f.eks. når det gjelder metaller som det er begrensete mengder av, eller papir for å unngå uthogging. Omtanke før bruk og vekt på ombruk var velkjente trekk ved det gamle bondesamfunnet basert på knappe ressurser.

Norge er fattig på visse naturressurser, men rikt på andre – særlig når man ser det i forholdet til folketallet. Vi er spesielt rike på energiressurser. Nedbørforhold og topografi gir mulighet for en stor fornybar vannkraftproduksjon, og petroleumsforekomstene på havbunnen kan gi fosfilt brensel og gasskraft så lenge de varer. I forhold til mange europeiske land er vi rike på arealer, men bildet kan i praksis bli et annet fordi jordsmonn, klima og topografi setter sterke begrensninger for hva arealene kan brukes til. Når det gjelder biologisk produksjon, har vi fra gammelt av vært rike på produksjon i hav og ferskvann, først og fremst fisk. Klima og jordsmonn gjør at det stort sett stiller seg annerledes for landbasert biologisk produksjon (bortsett fra skog). Det er ingen stor artsrikdom i Norge, og det er anslått at hovedtyngden av jordens genetiske ressurser – ca. 90 % – finnes i tropene, særlig i regnskogene. Men vi har arter som er spesielt tilpasset naturforholdene hos oss, og en stor spennvidde i vegetasjonstyper takket være skiftende klima og vekstvilkår fra sør til nord, fra kyst til innland og fra havnivå til høyfjell.

Vi har nok vært vant til å regne med at tilgangen på naturressurser ikke kan bli nevneverdig forringet av mennesket, hverken ved uttak eller på

annen måte. Ut fra dette syn skyldes endringer i tilgangen først og fremst naturlige svingninger, noe variasjonene i lemen- og småviltbestanden kan være et godt eksempel på. Over tid har naturlige klimaendringer hatt stor betydning, slik f.eks. Nigardsbreens fremvekst omkring 1750 og restene av furutrær på Hardangervidda bærer bud om. Men også i et historisk perspektiv har dette vært et ensidig syn. Det nakne landskapet på Rørosvidda, på Island og i Middelhavslandene som følge av uthogst eller overbeiting forteller om det; likeså utryddingen av geirfuglen.¹ En slik erkjennelse lå bak fremveksten av skogvernlovgivningen. Med nåtidens teknologi og aktivitetsnivå kan vi tømme viktige naturressurser på kort tid (f.eks. petroleum, fisk og hval) og påvirke tilgangen på og kvaliteten av andre (f.eks. ved nedbygging av dyrkjingsjord). Behovet for regulering av hvordan vi disponerer våre naturressurser, er derfor økt betraktelig.

2 Miljøverdier og miljøproblemer

2.1 Miljøverdier og andre verdier

Miljøverdiene er dels knyttet til forekomsten av naturressurser og til fravær av miljøbelastninger som kan forstyrre disse ressursene eller påvirke menneskelig helse i vid forstand. Mange miljøverdier er knyttet til opplevelsesverdier i naturen i sammenheng med landskap eller biologisk liv. Samspillet mellom natur og kultur, slik det f.eks. viser seg i et blomsterrikt kulturlandskap, hører også til miljøverdiene. Viktige deler av norsk litteratur og bildende kunst kunne ikke tenkes uten norsk natur, og naturen i Norge er ett av de trekk som er med på å skape en nasjonal identitet.

Miljøvern kan begrunnes i hensynet til menneskelig velferd – på kort og lang sikt. Det kan også begrunnes ut med naturens egenverdi, særlig i forhold til andre levende arter. I andre kulturer kan dette være en naturlig synsvinkel. Men også hos oss er det et etisk spørsmål om det kan være berettiget å utrydde en levende art.

Tidligere var det en tendens til å se på miljøvern som et hinder for økonomisk utnytting og vekst. Nå er det åpenbart at miljøvern i stedet ofte er en *forutsetning* for økonomisk utnytting. Å bevare skogen i nedbørfeltet langs et vassdrag og la være å tørrlegge myrer kan være avgjørende for å unngå skade-

¹ Den siste sikre observasjonen av geirfuglen – en alkefugl med så korte vinger at den ikke kunne fly – skriver seg fra Eldey ved Island i 1844, da to fugler ble slått i hjel.